

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในการวิจัย เรื่อง รูปแบบการแก้ไขปัญหา การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อการทำกิน ของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี ครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบมุ่งพรรณนาปรากฏการณ์ (Descriptive Research) และการวิจัยแบบมุ่งอธิบายการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ (Explanatory Research) โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อสร้างรูปแบบการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินของประชาชน จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อลดการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี

สมมติฐานการวิจัย

1. จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นสมมติฐานเพื่อใช้ทดสอบความถูกต้องของทฤษฎีได้ว่า ตัวแปรที่นำมาศึกษา รวม 25 ตัวแปร คือ 1) ความสัมพันธ์กับชุมชน 2) จำนวนแรงงานในครอบครัว 3) เพศ 4) อายุ 5) ระดับการศึกษา 6) ระยะเวลาที่อยู่ในหมู่บ้าน 7) ภูมิฐานะ 8) ขนาดที่ดินทำกิน 9) รายได้ครัวเรือน 10) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอาชีพ 11) การอาศัยป่าทำกิน 12) วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ 13) สำนึกในความเป็นเจ้าของ 14) ความผูกพันและกตัญญูรู้คุณต่อป่า 15) ความเชื่อและเคารพเกรงกลัวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของป่า 16) ทักษะคิดต่อคุณค่าป่าและห่วงใยอนาคต 17) องค์กรชุมชนในรูปคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีหน้าที่อนุรักษ์ป่า 18) การประกอบพิธีกรรม 19) ความเป็นเอกภาพและความสามัคคีในชุมชน 20) ความเข้มแข็งของผู้นำและ

กฎระเบียบชุมชน 21) ความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 22) การยอมรับศรัทธาและเชื่อถือระบบราชการ 23) สัมพันธภาพกับเจ้าหน้าที่รัฐ 24) การลงโทษทางกฎหมายและการสนับสนุนทางสังคม 25) การสนับสนุนจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอก มีอิทธิพลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อการทำกิน ของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี อย่างมีทิศทาง

2. หลังการทดลองใช้รูปแบบการแก้ไขปัญหาคาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินของประชาชน จังหวัดกาญจนบุรี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เมื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามโครงการมี 1) ความสัมพันธ์กับชุมชน 2) รายได้ครัวเรือน 3) ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน 4) ความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากผลก่อนการทดลองและลดการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1. ประชากร คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ ป่าสงวนแห่งชาติ ที่จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วยอำเภอไทรโยค อำเภอทองผาภูมิ อำเภอสังขละบุรี และอำเภอศรีสวัสดิ์ ซึ่งมีหมู่บ้านทั้งหมด 143 หมู่บ้าน มีจำนวนทั้งสิ้น 3,514 ราย

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ ป่าสงวนแห่งชาติในจังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วยอำเภอไทรโยค อำเภอทองผาภูมิ อำเภอสังขละบุรี และอำเภอศรีสวัสดิ์ ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการใช้สูตรการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของยามาน (Taro Yamane, 1973 : 727) การสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง และวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน

3. การสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) โดยกำหนดให้จังหวัดเป็นเขตพื้นที่ มีพื้นที่ล่อแหลมต่อการบุกรุกที่ดินทำกินในท้องที่อำเภอไทรโยค อำเภอทองผาภูมิ อำเภอสังขละบุรีและอำเภอศรีสวัสดิ์ มีหมู่บ้านทั้งหมด 143 หมู่บ้าน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลากหมู่บ้าน 4 อำเภอ อำเภอละ 20 หมู่บ้าน รวมเป็น 80 หมู่บ้าน จากนั้นใช้แบบสำรวจการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนเพื่อการทำกิน หมู่บ้านละ 5 คน แบ่งเป็นผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนเพื่อการทำกิน และผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนเพื่อการทำกิน ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน อำเภอละ 100 คน และรวม 4 อำเภอ 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด มีลักษณะคล้ายแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยเป็นผู้นำแบบสัมภาษณ์ไปอ่านหรืออธิบายคำถามบางข้อในแต่ละตัวแปร จำนวน 10-15 ข้อใหญ่ ให้กลุ่มตัวอย่างฟังและตอบคำถาม ซึ่งลักษณะของเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ จึงมีรูปแบบทั้งเป็นช่องว่างให้เติมคำลงในช่องว่าง แบบตรวจสอบรายการและแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สลับไปตามตัวแปรต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษาอย่างต่อเนื่อง กันไปโดยไม่ได้แยกเป็นตอน เพื่อศึกษาข้อมูลการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนเพื่อการทำกิน ข้อมูลในระดับบุคคลและข้อมูลระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยเนื้อหาต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 1 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequencies) ร้อยละ (Percentage) ค่ามัธยฐานเลขคณิต/ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean : $\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และวิเคราะห์โดยใช้สถิติอ้างอิง ได้แก่ การวิเคราะห์จำแนกประเภท (Discriminant Analysis) แบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Method) และการหาสหสัมพันธ์แคนอนิคอล (Canonical Correlation Analysis) โดยแยกการวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

- 1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกเป็นรายตัวแปร
- 1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกประเภท
- 1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกประเภทแบบมีขั้นตอน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 2 วิเคราะห์รูปแบบการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี โดยระดมสมองหา รูปแบบการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ของประชาชน จังหวัดกาญจนบุรี วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 3 การประเมินผลรูปแบบการแก้ไขปัญหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อลดการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ของประชาชนจังหวัด

กาญจนบุรี ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำสำหรับตัวแปรตามหลายตัว
(Multivariate Analysis of variance - Repeated Measures MANOVA)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 1

วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบุกรุกพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน
ดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายตัวแปร

ความสัมพันธ์กับชุมชน ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัด
กาญจนบุรี โดยรวมส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยลักษณะความสัมพันธ์ใกล้ชิดชุมชน ระดับปานกลาง
($\bar{X} = 3.41$ S.D. = 0.29) โดยประชาชนมีลักษณะรับทุกเรื่องที่เป็นปัญหาของชุมชน ร่วม
รับรู้และแก้ไขได้ คิดว่าคำสั่งของผู้นำชุมชนทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม ทุกคนในชุมชนมี
ลักษณะต่างคนต่างอยู่ เห็นว่าตนเองมักจะเป็นธุระเรื่องต่าง ๆ ให้กับคนในชุมชน และมักเป็น
ที่ปรึกษาหรือผู้ให้คำแนะนำกับคนในชุมชน

จำนวนแรงงานในครอบครัว คนที่สามารถเป็นแรงงานในครอบครัวได้ โดย
เฉลี่ยประมาณ 3 คน ($\bar{X} = 3.44$ S.D. = 1.67)

เพศ โดยรวม เป็นชาย ร้อยละ 68.5 และเป็นหญิง ร้อยละ 31.5

อายุ โดยเฉลี่ยประมาณ 41 ปี ($\bar{X} = 41.01$ S.D. = 24.79)

ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็น
ร้อยละ 52.3 (โดยมัธยมศึกษาตอนปลายใช้เวลาเรียน 12 ปี ซึ่งระดับการศึกษาเฉลี่ย 12.04
S.D. = 6.79)

ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้าน โดยเฉลี่ยประมาณ 25 ปี ($\bar{X} = 25.13$
S.D. = 5.73)

ภูมิลำเนา ส่วนใหญ่เป็นคนในหมู่บ้าน ร้อยละ 87.5 เป็นคนต่างถิ่น
ร้อยละ 12.5

ขนาดที่ดินทำกิน โดยเฉลี่ยมีจำนวน 12 ไร่ ($\bar{X} = 12.17$ S.D. = 5.79)

รายได้ครัวเรือน โดยเฉลี่ย จำนวน 25,500 บาท ($\bar{X} = 25,552.74$
S.D. = 7,446.79)

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอาชีพ ประชาชนอาศัยในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมส่วนใหญ่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 54.3 และไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 45.7 คือ ไม่มีที่ทำกิน ขาดแคลนเงินทุนในการประกอบอาชีพ ไม่มีงานที่ตรงกับทักษะฝีมือให้ทำ อาหารการกิน ขาดแคลน/หาซื้อยากและหมู่บ้านล้าหลังไม่ทันสมัย เป็นต้น

การอาศัยป่าทำกิน ประชาชนในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมส่วนใหญ่อาศัยป่าเป็นแหล่งทำมาหากินในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.41$ S.D. = 0.45) โดยเห็นว่าพื้นที่ป่าไม้เป็นแหล่งเพาะปลูก ทำเกษตรกรรม เป็นสิ่งที่สร้างรายได้ เป็นแหล่งไม้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ เป็นแหล่งที่อาศัยของสัตว์ป่าสามารถจับมาเป็นสินค้า และป่าไม้เป็นของทุก ๆ คนที่มีสิทธิเข้าไปใช้ประโยชน์

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประชาชนในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.87$ S.D. = 0.29) โดยดำรงชีวิตตามอย่างเรียบง่าย เพราะขาดที่ดินทำกิน มีรายได้น้อยไม่พอเลี้ยงชีพ เพราะที่ดินทำกินไม่อุดมสมบูรณ์ เลี้ยงชีพคนในครอบครัวจำนวนมาก โดยการเช่าที่ดินทำกิน สามารถเลี้ยงชีพโดยทำเกษตรกรรมในพื้นที่ป่าสงวน และดำรงชีวิตตามความเชื่อว่าการแสวงหาความสุขของมนุษย์นั้นจำเป็นต้องบริโภคปัจจัยภายนอกมาก ๆ เพื่อความทันสมัย

สำนึกในความเป็นเจ้าของ ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี มีสำนึกในความเป็นเจ้าของ ระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$ S.D. = 0.52) ความผูกพันและกตัญญูรู้คุณต่อป่า ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี มีความผูกพันและกตัญญูรู้คุณต่อป่า ระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$ S.D. = 0.59)

ความเชื่อและเคารพเกรงกลัวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของป่า ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี มีความเชื่อและเคารพเกรงกลัวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของป่า ระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$ S.D. = 0.72)

ทัศนคติต่อคุณค่าป่าและห่วงใยอนาคต ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี มีทัศนคติต่อคุณค่าของป่าและห่วงใยในอนาคต ระดับมาก ($\bar{X} = 3.49$ S.D. = 0.42)

องค์กรชุมชนในรูปคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีหน้าที่อนุรักษ์ป่า ในชุมชนมีการจัดตั้งองค์กรชุมชนในรูปคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีหน้าที่อนุรักษ์ป่า ซึ่งประชาชนในเขต

พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี มีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรชุมชนในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีหน้าที่อนุรักษ์ป่า คิดเป็นร้อยละ 48.7

การประกอบพิธีกรรม ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี มีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรม เช่น เลี้ยงผีปู่ตา ทอดผ้าป่าต้นไม้ คิดเป็นร้อยละ 45.8

ความเป็นเอกภาพและความสามัคคีในชุมชน ประชาชนในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี คิดเห็นว่าเป็นเอกภาพและความสามัคคีในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 48.9

ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน ประชาชนในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่คิดเห็นว่าเป็นความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน คิดเป็นร้อยละ 56.6

ความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ประชาชนในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่คิดเห็นว่าเป็นความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ คิดเป็นร้อยละ 55.0

การยอมรับ ศรัทธาและเชื่อถือระบบราชการ ประชาชนในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่ยอมรับ ศรัทธาและเชื่อถือระบบราชการ คิดเป็นร้อยละ 47.2

สัมพันธภาพกับเจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชนในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่คิดเห็นว่าเป็นสัมพันธภาพกับเจ้าหน้าที่รัฐ คิดเป็นร้อยละ 35.8

การลงโทษทางกฎหมายและการสนับสนุนทางสังคม ประชาชนในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่คิดเห็นว่าเป็นการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อการทำกิน มีการลงโทษทางกฎหมายและการสนับสนุนทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 50.1

การสนับสนุนจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอก ประชาชนในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่คิดเห็นว่าเป็นการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอก คิดเป็นร้อยละ 68.9

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายตัวแปร มีข้อมูลที่น่าสนใจ คือ กลุ่มผู้ที่บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติมีค่าร้อยละในตัวแปรแต่ละตัวแปรสูงกว่ากลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ คือ เพศ การสนับสนุนจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอก สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่าเพศชายจะเป็นผู้ใช้แรง และมีความกล้าทำผิดกฎหมาย ที่สำคัญการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน

แห่งชาติ มีโอกาสนำที่ดินมาขายให้กับนายทุนหรือบุคคลภายนอกได้ และยังพบว่า กลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติมีค่าเฉลี่ยในตัวแปรแต่ละตัวแปรสูงกว่ากลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ คือ อายุ การอาศัยป่าทำกิน และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้ที่มีอายุมากจะอยู่ในหมู่บ้าน ไม่ได้เคลื่อนย้ายแรงงาน จึงมีเวลาออกไปทำนาและมองเห็นช่องทางการขายที่ทำกิน ทั้งยังมีโอกาสเข้าป่าเพื่อหาสมุนไพร เก็บของป่าและลงแรงปลูกไร่พริก ไร่มัน ซึ่งเป็นโอกาสให้รุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินได้ ที่สำคัญการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เพราะมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เร่ร่อนแค้นจึงต้องบุกรุกพื้นที่ป่า

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกประเภท

ความสัมพันธ์กับชุมชน ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีค่าเฉลี่ยความสัมพันธ์กับชุมชน ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$ S.D. = 0.67) ส่วนผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีค่าเฉลี่ยลักษณะความสัมพันธ์ใกล้ชิดชุมชน ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$ S.D. = 0.72)

จำนวนแรงงานในครอบครัว ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติจังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 190 คน ที่สามารถเป็นแรงงานได้ โดยเฉลี่ยประมาณ 2 คน ($\bar{X} = 2.2$ S.D. = 2.48) ส่วนกลุ่มผู้ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 210 คน ที่สามารถเป็นแรงงานได้ โดยเฉลี่ยประมาณ 3 คน ($\bar{X} = 3.1$ S.D. = 1.06)

เพศ ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 190 คน เป็นชาย ร้อยละ 86.8 และเป็นหญิง ร้อยละ 13.2 ส่วนกลุ่มผู้ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 210 คน เป็นชาย ร้อยละ 51.9 และเป็นหญิง ร้อยละ 48.1

อายุ ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 190 คน มีอายุโดยเฉลี่ยประมาณ 43 ปี ($\bar{X} = 43.0$ S.D. = 15.2) ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 210 คน มีอายุโดยเฉลี่ยประมาณ 39 ปี ($\bar{X} = 39.3$ S.D. = 4.7)

ระดับการศึกษา ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 190 คน ส่วนใหญ่การศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รองลงมาการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 40.5

และ 36.3 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 210 คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รองลงมามีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 37.6 และ 33.8 ตามลำดับ

ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้าน ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 190 คน มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน โดยเฉลี่ยประมาณ 28 ปี ($\bar{X} = 28.0$ S.D. = 26.2) ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 210 คน มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน โดยเฉลี่ยประมาณ 37 ปี ($\bar{X} = 37.3$ S.D. = 23.4)

ภูมิฐานะ ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 190 คน ส่วนใหญ่เป็นคนในหมู่บ้าน ร้อยละ 89.5 และเป็นคนต่างถิ่นร้อยละ 10.5 ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 210 คน ส่วนใหญ่เป็นคนในหมู่บ้าน ร้อยละ 85.7 และเป็นคนต่างถิ่นร้อยละ 14.3

ขนาดที่ดินทำกิน ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 190 คน โดยเฉลี่ยส่วนใหญ่มีจำนวน 10 ไร่ ($\bar{X} = 10.0$ S.D. = 2.34) ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 210 คน โดยเฉลี่ยมีจำนวน 14 ไร่ ($\bar{X} = 13.5$ S.D. = 2.41)

รายได้ครัวเรือน ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 190 คน ส่วนใหญ่โดยเฉลี่ยมีรายได้จำนวน 9,500 บาท ($\bar{X} = 9,472.5$ S.D. = 8,441.4) ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 210 คน โดยเฉลี่ยมีรายได้จำนวน 62,000 บาท ($\bar{X} = 62,120.5$ S.D. = 30,101.3)

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอาชีพ ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 44.6 ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 39.8

การอาศัยป่าทำกิน ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า ต้องอาศัยป่าเป็นแหล่งทำมาหากินในระดับมาก ($\bar{X} = 2.67$ S.D. = 0.74) ส่วนผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า ต้องอาศัยป่าเป็นแหล่งทำมาหากินในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.31$ S.D. = 0.92)

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.86$ S.D. = 0.84) ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.51$ S.D. = 0.77)

สำนึกในความเป็นเจ้าของ ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีสำนึกในความเป็นเจ้าของ ระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$ S.D. = 0.66) ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีสำนึกในความเป็นเจ้าของ ระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$ S.D. = 0.82)

ความผูกพันและกตัญญูรู้คุณต่อป่า ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีความผูกพันและกตัญญูรู้คุณต่อป่า ระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$ S.D. = 0.67) ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีความผูกพันและกตัญญูรู้คุณต่อป่า ระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$ S.D. = 0.80)

ความเชื่อและเคารพเกรงกลัวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของป่า ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีความเชื่อและเคารพเกรงกลัวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของป่า ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$ S.D. = 0.72) ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีความเชื่อและเคารพเกรงกลัวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของป่า ระดับมาก ($\bar{X} = 3.47$ S.D. = 0.76)

ทัศนคติต่อคุณค่าป่าและห่วงใยในอนาคต ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีทัศนคติต่อคุณค่าป่าและห่วงใยในอนาคต ระดับมาก ($\bar{X} = 3.11$ S.D. = 0.72) ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีทัศนคติต่อคุณค่าป่าและห่วงใยในอนาคต ระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$ S.D. = 0.56)

องค์กรชุมชนในรูปคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีหน้าที่อนุรักษ์ป่า ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีส่วนร่วมการจัดตั้งองค์กรชุมชนในรูปคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีหน้าที่อนุรักษ์ป่า คิดเป็นร้อยละ 43.2 ส่วนผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรชุมชนในรูปคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีหน้าที่อนุรักษ์ป่า คิดเป็นร้อยละ 54.1

การประกอบพิธีกรรม ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า ประชาชนมีการประกอบพิธีกรรม เช่น เลี้ยงผีปู่ตา ทอดผ้าป่าต้นไม้ คิดเป็นร้อยละ 38.9 ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า มีการประกอบพิธีกรรม เช่น เลี้ยงผีปู่ตา ทอดผ้าป่าต้นไม้ คิดเป็นร้อยละ 52.7

ความเป็นเอกภาพและความสามัคคีในชุมชน ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า คิดเห็นว่าเป็นเอกภาพและความสามัคคีในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 47.3 ส่วนผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า คิดเห็นว่าเป็นเอกภาพและความสามัคคีในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 50.5

ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่คิดเห็นว่ามี ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน คิดเป็นร้อยละ 44.2 ส่วนผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า ประชาชนคิดเห็นว่ามี ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน คิดเป็นร้อยละ 68.9

ความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า ส่วนใหญ่คิดเห็นว่ามี ความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ คิดเป็นร้อยละ 41.9 ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า ส่วนใหญ่คิดเห็นว่ามี ความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ร้อยละ 68.1

การยอมรับ ศรัทธาและเชื่อถือระบบราชการ ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ส่วนใหญ่ยอมรับ ศรัทธาและเชื่อถือระบบราชการ คิดเป็นร้อยละ 39.2 ส่วนผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวน

แห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า ส่วนใหญ่ยอมรับ ศรัทธาและเชื่อถือระบบราชการ ร้อยละ

55.1

สัมพันธภาพกับเจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า ส่วนใหญ่มีสัมพันธภาพกับเจ้าหน้าที่รัฐ คิดเป็นร้อยละ 33.6 ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า ส่วนใหญ่คิดเห็นว่า มีสัมพันธภาพกับเจ้าหน้าที่รัฐ คิดเป็นร้อยละ 37.9

การลงโทษทางกฎหมายและการสนับสนุนทางสังคม ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า ส่วนใหญ่คิดเห็นว่า การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน มีการลงโทษทางกฎหมายและการสนับสนุนทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 42.5 ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า ส่วนใหญ่คิดเห็นว่า ในการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน มีการลงโทษทางกฎหมายและการสนับสนุนทางสังคมคิดเป็นร้อยละ 56.2

การสนับสนุนจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอก ประชาชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จังหวัดกาญจนบุรี ที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่าการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอก คิดเป็นร้อยละ 64.2 ส่วนผู้ที่ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน พบว่า ส่วนใหญ่คิดเห็นว่า มีการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอก คิดเป็นร้อยละ 59.7

1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกประเภทแบบมีขั้นตอน

ในจำนวนตัวแปรทั้งหมด 25 ตัวแปรอิสระ ที่ผู้วิจัยนำเข้ามาศึกษาในครั้งนี้มีเพียง 4 ตัวแปร ที่เป็นตัวแปรในการจำแนกการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งทั้ง 4 ตัวแปรดังกล่าวจะสามารถใช้อธิบายร่วมกันถึงการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน โดยอาศัยการนำค่าสัมประสิทธิ์จำแนกประเภทที่อยู่ในรูปของคะแนนดิบมาสร้างเป็นสมการจำแนกประเภทเพื่อใช้คาดคะเนความเป็นสมาชิกของกลุ่ม

$$Y = -11.87 + 0.11 (\text{ความสัมพันธ์กับชุมชน}) + 0.30 (\text{รายได้ครัวเรือน}) \\ + 0.81 (\text{ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน}) + 0.68 \\ (\text{ความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ})$$

เมื่อ $Y =$ กลุ่มผู้บุกรุก และกลุ่มผู้ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน

ในการศึกษาทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรจำแนกแต่ละตัวที่มีอิทธิพลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ซึ่งถูกนำเข้าสู่สมการจำแนก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ โดยใช้ค่าจำแนกความเป็นสมาชิกกลุ่มที่ได้จากสมการจำแนก (Canonical discriminant functions) หรือที่เรียกว่า Function-Variable Correlation's (Norusis, M. J. 1989 : 16) พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 4 ตัว มีทิศทางความสัมพันธ์เชิงลบทั้ง 4 ตัวแปร ได้แก่ ความสัมพันธ์กับชุมชน รายได้ครัวเรือน ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน และความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

สำหรับผลของการคาดประมาณ เมื่อนำสมการจำแนกที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้ง 400 คน เพื่อคาดคะเนความเป็นสมาชิกของกลุ่ม พบว่า สามารถคาดคะเนกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ได้ถูกต้องถึงร้อยละ 98.42 คือจาก 190 คนที่เป็นกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน สมการที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้สามารถคาดคะเนได้ถูกต้องถึง 187 คน ผิดพลาดเพียง 3 คน เท่านั้น ส่วนกลุ่มผู้ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการทำกิน จำนวน 210 คนนั้น สมการ สามารถคาดคะเนได้ถูกต้องถึงร้อยละ 99.52 โดยผิดพลาดเพียง 1 คนเท่านั้น จึงอาจสรุปได้ว่าสมการที่ได้จากการวิเคราะห์จำแนกประเภทในการศึกษาครั้งนี้ จัดว่าเป็นสมการที่ใช้ในการจำแนกกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน และกลุ่มผู้ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินได้ดี และมีประสิทธิภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกประเภทแบบมีขั้นตอน สรุปได้ว่า ในจำนวนตัวแปรทั้งหมด 25 ตัวแปรอิสระ ที่ผู้วิจัยนำเข้ามาศึกษาในครั้งนี้มีเพียง 4 ตัวแปร ที่เป็นตัวแปรในการจำแนกการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พิจารณาข้อมูลตามตารางจะเห็นว่า ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน และความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลมาก ซึ่งทั้ง 4 ตัวแปรดังกล่าวจะสามารถใช้อธิบายร่วมกันถึงการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน โดยอาศัยการนำค่าสัมประสิทธิ์จำแนกประเภทที่อยู่ในรูปของคะแนนดิบมาสร้างเป็นสมการจำแนกประเภทเพื่อใช้คาดคะเนความเป็นสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งทั้ง 4 ตัวแปรมีค่าคะแนนดิบเรียงตามลำดับ คือ ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน ค่าคะแนนดิบ 0.81 ความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ค่าคะแนนดิบ 0.68 รายได้ของครัวเรือน ค่าคะแนนดิบ 0.30 และความสัมพันธ์กับชุมชน ค่าคะแนนดิบ 0.11 ดังนั้น โมเดลหรือรูปแบบที่ได้

จากผลการวิจัยระยะที่ 1 จะต้องให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมของชุมชน หรือการให้ชุมชนเป็นเครือข่ายควบคุม (Social Network Control) และต้องทำสัญญาประชาคมในแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ขณะเดียวกันต้องให้บุคคลได้มีโอกาสหารายได้พอเพียงในการดำรงชีวิต และได้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแนวคิด ผู้วิจัยได้นำเสนอสู่การระดมความคิดเห็นในการวิจัยระยะที่ 2 ต่อไป

2. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 2

วิเคราะห์รูปแบบการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี โดยระดมสมองหารูปแบบการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ของประชาชน จังหวัดกาญจนบุรี วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณา ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มีตัวแปร 4 ตัวแปร ในทั้งหมด 25 ตัวแปรอิสระ เป็นตัวแปรที่จำแนกการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งทั้ง 4 ตัวแปรดังกล่าวจะสามารถใช้อธิบายร่วมกันถึงการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์กับชุมชน 2) รายได้ครัวเรือน 3) ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน และ 4) ความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เมื่อระดมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทำให้ได้รูปแบบการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี ในรูปของกิจกรรมโครงการ “รักษป่า” ที่ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมอาสาสมัครรักษป่าชุมชน 2) กิจกรรม เศรษฐกิจพอเพียง 3) กิจกรรม รายได้เสริม และ 4) กิจกรรม สัญญาว่าจะ “รักษป่า”

จากการระดมสมอง ผู้เชี่ยวชาญได้พบว่าทั้ง 4 ตัวแปร เป็นตัวแปรด้านสังคมและส่วนบุคคล ดังนั้นกิจกรรมที่ควรใช้ในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ จึงใช้มิติต่างๆ เช่น ใช้มิติทางสังคม มิติเศรษฐกิจ และมิติภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 3

การประเมินผลรูปแบบการแก้ไขปัญหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อลดการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำสำหรับตัวแปรตามหลายตัว (Multivariate Analysis of variance - Repeated Measures MANOVA) ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร

เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน เมื่อนำมากำหนดเป็น 4 กิจกรรม การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ทำให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการมีคะแนนการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ภายหลังจากเข้าร่วมโครงการ “รักษ่าป่า” ทำให้ทั้ง 3 พฤติกรรมของการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ของประชาชน จังหวัดกาญจนบุรี ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย 2 ข้อ และทำการตรวจสอบสมมติฐานการวิจัย พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมาตั้งเป็นสมมติฐานเพื่อใช้ทดสอบความถูกต้องของทฤษฎีได้ว่า ตัวแปรที่นำมาศึกษา 25 ตัวแปร คือ 1) ความสัมพันธ์กับชุมชน 2) จำนวนแรงงานในครอบครัว 3) เพศ 4) อายุ 5) ระดับการศึกษา 6) ระยะเวลาที่อยู่ในหมู่บ้าน 7) ภูมิลำเนา 8) ขนาดที่ดินทำกิน 9) รายได้ครัวเรือน 10) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอาชีพ 11) การอาศัยป่าทำกิน 12) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ 13) สำนึกในความเป็นเจ้าของ 14) ความผูกพันและกตัญญูรู้คุณต่อป่า 15) ความเชื่อและเคารพเกรงกลัวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของป่า 16) ทศนคติต่อคุณค่าป่าและห่วงใยอนาคต 17) องค์กรชุมชนในรูปคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีหน้าที่อนุรักษ์ป่า 18) การประกอบพิธีกรรม 19) ความเป็นเอกภาพและความสามัคคีในชุมชน 20) ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน 21) ความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 22) การยอมรับ ศรัทธา และเชื่อถือระบบราชการ 23) สัมพันธภาพกับเจ้าหน้าที่รัฐ 24) การลงโทษทางกฎหมายและการสนับสนุนทางสังคม 25) การสนับสนุนจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอก มีอิทธิพลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี อย่างมีทิศทาง

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ใน 25 ตัวแปร มีตัวแปรที่ผลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ของประชาชน จังหวัดกาญจนบุรี รวม 4 ตัวแปร คือ 1) ความสัมพันธ์กับชุมชน 2) รายได้ครัวเรือน 3) ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน 4) ความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ โดยทั้ง 4 ตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงลบ ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยจะได้อภิปรายทีละตัวแปร ดังนี้

1. ความสัมพันธ์กับชุมชน ตัวแปรความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้วิจัยได้นำนิยามเอาไว้ว่า จากการที่ตัวแปรความสัมพันธ์กับชุมชนมีอิทธิพลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุวรรณามาระโพธิ์ (2533 : 25) และ วุฒิชัย โสมานบุตร (2536 : 42) ที่ศึกษาการยอมรับมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกล่าวถึงการยอมรับทางสังคมว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ยังบอกถึงความสามารถของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับชุมชน ยังมีการศึกษาของ ประเสริฐ ชัยพิฤสิต (2548 : 40) ศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ ปี 2547-2548 ที่หมู่บ้านลีซอ ปางไม้แดง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ในเรื่อง “รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา (เผ่า) ลีซอ” เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของชาวเขาโดยชาวเขา ผลการศึกษาพบว่า เทคนิคการประชุมเป็นปัจจัยที่ทำให้ชาวเขารวมกลุ่มกันเพื่อระดมความคิดเห็นหาวิธีแก้ไขปัญหามีการร่วมทั้งการตัดสินใจและลงมือแก้ไขปัญหานั้น ๆ ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์กับชุมชน กริช น้อยมา (2542 : 25) ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการแก้ไขปัญหาคาการแพร่ระบาดของยาเสพติด : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอยะหา จังหวัดยะลา พบว่า ความดีในการเข้าร่วมประชุมมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ตามนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีทิศทางความสัมพันธ์เชิงลบ กล่าวคือ หากประชาชนมีขนาดที่ดินทำกินมากและรายได้ครัวเรือนสูง จะมีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินต่ำ โดยมีความสัมพันธ์เชิงลบกล่าวคือ ยิ่งประชาชนจังหวัดกาญจนบุรีมีความสัมพันธ์กับชุมชนมากยิ่งมีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินน้อย ที่เป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเนื่องมาจากสภาพการอาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี การมีหัวไร่ปลายนาติดกับเขตพื้นที่ป่าสงวน และการมีจำนวนแรงงานในครอบครัวเฉลี่ย 3 คน ส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินโดยเฉลี่ย จำนวน 10 ไร่ และประชาชนที่บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติมีความสัมพันธ์กับชุมชนไม่มากนัก หากพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มผู้บุกรุกและผู้ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ พบว่า ผู้ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนระดับมาก ความสัมพันธ์ใกล้ชิดชุมชนเป็นเหมือนแนวคิดทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม ผู้ที่บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนระดับต่ำ มีความสัมพันธ์ที่ไม่รู้จักสนิทสนมกับคนในชุมชน ทำให้กลุ่มผู้บุกรุกป่าสงวนที่อยู่ในชุมชนไม่มีการสนับสนุนทางสังคมในการลงโทษหรือการให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับบุคคลนั้น ๆ ในเชิงใด จึงทำให้สามารถทำความผิดโดยไม่รู้สึกลึกซึ้งหรือสำนึก

ต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง สอดคล้องกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เพราะจากที่ผู้วิจัยใช้วิธีอุปมาน โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ/สังเกต/สัมภาษณ์ประชาชนที่เกี่ยวข้องโดยตรง และใช้วิธีอุปมานโดยศึกษาจากเอกสาร/งานวิจัยและขอคำปรึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน พบว่า การขัดเกลาทางสังคมทำให้มีการสร้างบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคล เพื่อสนองค่านิยมที่ได้รับการถ่ายทอดมา นอกจากนี้ยังยอมให้ค่านิยมเหล่านี้กลายเป็นสถาบัน กฎหมาย ลัทธิ ความเชื่อ ซึ่งผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามจะได้รับการลงโทษทางสังคม

2. รายได้ครัวเรือน ตัวแปรรายได้ครัวเรือน ผู้วิจัยได้ให้นิยามเอาไว้ว่า จากการที่ตัวแปรรายได้ครัวเรือนมีอิทธิพลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งสอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจเบื้องต้นก่อนการวิจัย (Pre-Research) ตามวิธีอุปมานโดยการสังเกตและสัมภาษณ์ เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน โดยลงภาคสนามสัมภาษณ์ชาวบ้านที่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินอย่างไม่เป็นทางการ พบประเด็น เหตุปัจจัยการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินที่น่าสนใจ มีดังนี้ ลักษณะของที่ดินที่ถือครองอยู่ ได้แก่ ขนาดของเนื้อที่ถือครองเล็กเกินไป จนทำให้ไม่สามารถผลิตผลผลิตได้เพียงพอกับความต้องการของครอบครัว และเหลือจำหน่ายนำรายได้ให้ครอบครัว ประเด็นการสัมภาษณ์ทำให้ได้ตัวแปรอิสระ คือ ขนาดที่ดินทำกินและรายได้ครัวเรือน โดยมีความสัมพันธ์เชิงลบกล่าวคือ ยิ่งประชาชนจังหวัดกาญจนบุรีมีรายได้ครัวเรือนน้อยยิ่งมีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินมาก ที่เป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเนื่องมาจากประชาชนต้องมีรายได้ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน จึงหาสิ่งที่ดินมีความถนัดและอยู่ใกล้ตัว จึงเข้าไปลักลอบตัดไม้ทำลายป่านำมาเลี้ยงชีพ ประชาชนมีรายได้ระดับต่ำไม่สามารถดำเนินชีวิตให้พอใจในรายได้นั้น ๆ ได้ จึงต้องบุกรุกป่าสงวนที่ผิดกฎหมาย เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง ประชาชนส่วนที่ต้องการรายได้เพิ่มคือ ประชาชนที่มีรายได้ที่อยู่ในระดับต่ำ เช่น ลูกจ้าง เกษตรกร ฯลฯ ส่วนใหญ่จะเป็นอาชีพที่มีค่าแรงไม่แน่นอน จึงต้องไปบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ของรัฐบาล หรืออาจไปช่วยบุกรุกทางอ้อมคือช่วยขนย้ายไม้ออกมาเพื่อส่งขาย เป็นต้น บางครัวเรือนอาจมีรายได้สูง แต่ก็เป็นายหน้าขายไม้ที่แอบลักลอบตัดไม้เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและเพื่อสนองความต้องการนั้น ๆ ที่มีมากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อลดการลักลอบทำสิ่งที่ผิดกฎหมาย รัฐบาลควรเพิ่มรายได้ให้สูงขึ้น เพราะการทำให้ประชาชนมีรายได้พอเพียงแก่การดำเนินชีวิต สามารถลดการบุกรุกป่าไม้สงวนแห่งชาติได้ส่วนหนึ่ง

3. ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน ตัวแปรความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน ผู้วิจัยได้ให้นิยามเอาไว้ว่า จากการที่ตัวแปรความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชนมีอิทธิพลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งสอดคล้องกับการสังเกตพฤติกรรมในชุมชน โดยมีความสัมพันธ์เชิงลบ กล่าวคือ ยิ่งประชาชนจังหวัดกาญจนบุรีเห็นว่าความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชนมากยิ่งมีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินน้อย ที่เป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเนื่องมาจากความเข้มแข็งและความเด็ดขาดของผู้นำในชุมชนจะทำให้ลดการเกิดการบุกรุกป่าได้ เนื่องจากผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งและมีอิทธิพลต่อการนำชุมชนสู่การทำสัญญาประชาคม และรักษาข้อตกลงตามสัญญาประชาคมให้ประชาชนทุกคนปฏิบัติตามได้ การทำสัญญาประชาคม คือ การตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชนนั้น ๆ และจากนั้นยังทำสัญญาประชาคมเพื่อสร้างเงื่อนไข การตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งตามข้อตกลงของความเห็นส่วนใหญ่ ตัวอย่างเช่น การมีสัญญาห้ามการบุกรุกป่า แต่เปลี่ยนเป็นอย่างที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการด้วยความเห็นชอบและความยุติธรรม หรือการทำข้อตกลงที่เป็นข้อห้ามทำ และจะมีบทลงโทษตามที่ตกลงกันเอาไว้เฉพาะในชุมชน

4. ความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตัวแปรความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ผู้วิจัยได้ให้นิยามเอาไว้ว่า จากการที่ตัวแปรความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติมีอิทธิพลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี สอดคล้องกับที่ผู้วิจัยทำการสำรวจเบื้องต้นก่อนการวิจัย (Pre-Research) ตามวิธีอนุมานโดยการสังเกตและสัมภาษณ์ เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน โดยลงภาคสนามสัมภาษณ์ชาวบ้านที่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินอย่างไม่เป็นทางการ พบประเด็น เหตุปัจจัยการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน มีดังนี้ ในการสื่อสารระหว่างรัฐบาลและประชาชน ในการกำหนดแนวเขตพื้นที่ป่า ภาครัฐกระทำไม่ชัดเจนหรือไม่กระทำเลย ทำให้เกิดความสับสนทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา บางครั้งเจ้าหน้าที่ในพื้นที่เองยังไม่สามารถชี้แนวเขตได้ถูกต้อง ทำให้ประชาชนขาดความไว้วางใจ และการเกิดมุมมองของผลประโยชน์เพื่อส่วนตนมากขึ้น สามารถบุกรุกเข้าครอบครองพื้นที่หลังการทำไม้ได้อย่างง่ายดายจากการเพิกเฉยของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ประเด็นการสัมภาษณ์ทำให้ได้ตัวแปรอิสระ คือความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีทิศทางความสัมพันธ์เชิงลบกล่าวคือ หากมีความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ประชาชนมีสูงจะมีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

เพื่อการทำกินต่ำ ซึ่งได้ตัวแปรความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติโดยมีความสัมพันธ์เชิงลบกล่าวคือ ยิ่งประชาชนจังหวัดกาญจนบุรีเห็นว่ามี ความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติมากยิ่งมีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินน้อยที่เป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเนื่องมาจากเหตุผลสำคัญที่ประชาชนมักอ้างเสมอเมื่อได้เกิดมีข้อพิพาทกับรัฐว่า ในการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติด้วยความไม่รู้ หรือปราศจากเจตนาด้วยเหตุว่าการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติของเจ้าหน้าที่ไม่ชัดเจน เมื่อต้องเข้าสู่การพิจารณาของศาลผู้ต้องหาที่บุกรุกป่าสงวนมักจะถูกยกฟ้อง เนื่องจากขาดเจตนา และไม่สามารถลงโทษผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติได้ ตัวแปรด้านการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ชัดเจนค่อนข้างจะเป็นประเด็นหลัก ดังนั้นการที่ภาครัฐจะลดการบุกรุกพื้นที่ป่า คือ ภาครัฐหาแนวทางปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติให้เกิดความชัดเจน โดยต้องดำเนินการร่วมกับชุมชนและประชาชนในพื้นที่ เพื่อร่วมรับรู้แนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติร่วมกัน

สมมติฐานข้อที่ 2 หลังการทดลองใช้รูปแบบการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินของประชาชน จังหวัดกาญจนบุรี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เมื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามโครงการมี 1) ความสัมพันธ์กับชุมชน 2) รายได้ครัวเรือน 3) ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน 4) ความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากผลก่อนการทดลองและลดการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า รูปแบบการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี ตามองค์ประกอบ 4 ตัวแปร โดยระดมสมองจากผู้เชี่ยวชาญ 10 ท่าน ทำให้ได้รูปแบบการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี ในรูปของกิจกรรมโครงการ “รักษป่า” ที่ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมอาสาสมัครรักษป่าชุมชน 2) กิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง 3) กิจกรรมรายได้เสริม และ 4) กิจกรรมสัญญาว่าจะ “รักษป่า” เมื่อทดลองใช้รูปแบบดังกล่าวกับกลุ่มผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน จำนวน 30 คน พบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกิน ภายหลังจากเข้าร่วมโครงการ “รักษป่า” ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ผลเป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเนื่องมาจากกิจกรรมได้สร้างจิตสำนึก และสร้างรายได้เสริม อีกทั้งมีการควบคุมทางสังคมจากผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน ที่สำคัญพฤติกรรมการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติผิดกฎหมาย จึงเป็นสิ่งกำกับพฤติกรรมการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติอีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบตัวแปรดังกล่าวที่เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ ความสัมพันธ์กับชุมชน รายได้ครัวเรือน ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชนและความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อดีหรือเป็นด้านบวก เป็นประโยชน์ทั้งต่อประชาชน ชุมชน และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยภาพรวมอีกทางหนึ่ง

จากข้อค้นพบของผลการวิจัยเกี่ยวกับ 1) ความสัมพันธ์กับชุมชน 2) รายได้ครัวเรือน 3) ความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน 4) ความชัดเจนในการปักแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ส่วนใหญ่เห็นว่าการศึกษาจะเป็นป่าชุมชนด้วยความร่วมมือของชุมชน การสนับสนุนทางสังคม (Social Support) จึงถือว่าทุกคนได้ประโยชน์ร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวจนฐานะดีขึ้น ทำให้กระตือรือร้น ขยันทำมาหากินมากขึ้น มีเงินเก็บ มีความรู้และเทคนิคใหม่ๆ ในการทำงานประกอบอาชีพ ทำให้มีงานทำ ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ได้รู้จักเพื่อนใหม่ ๆ จากในหลายชุมชน ได้เรียนรู้การปรับตัวหลาย ๆ เรื่อง จากข้อค้นพบดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเสนอแนะเชิงนโยบายแก่รัฐบาล เสนอนำเชิงการปฏิบัติในพื้นที่ต่อหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐบาลไทยควรกำหนดยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างเครือข่าย เป็นตัวควบคุมทางสังคม โดยการควบคุมทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือนและชุมชน โดยการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับชุมชน การให้อำนาจและกำหนดสถานการณ์ให้เกิดความเข้มแข็งของผู้นำและกฎระเบียบชุมชน โดยให้มีผู้นำชุมชนและประชาคมของชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี และประชาชนในเขตป่าสงวนแห่งชาติอื่น ๆ ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบยุทธศาสตร์นี้ คือ องค์กรปกครองท้องถิ่น ภาคประชาชน และคณะกรรมการหมู่บ้าน

1.2 รัฐบาลไทยควรกำหนดยุทธศาสตร์เรื่อง “สัญญาประชาคม” ในชุมชนและยกระดับสัญญาประชาคมให้เป็นข้อบังคับในชุมชน มีอำนาจการลงโทษได้ ให้มีหน่วยงานพิเศษที่รับผิดชอบยุทธศาสตร์ คือ องค์กรปกครองท้องถิ่น และคณะกรรมการหมู่บ้าน

1.3 รัฐบาลไทยควรกำหนดยุทธศาสตร์การสื่อสารกับประชาชนหรือชุมชนให้มีความรู้ ความตระหนักในปัญหาป่าไม้ ความวิบัติจากการทำลายป่าไม้ เพื่อให้เกิดการโน้มน้าว

ชักนำ จูงใจให้ผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อกำทำกิน ได้ทำเพื่อชุมชนและสังคมมากกว่า การเห็นแก่เงินจากนายทุนภายนอก โดยการใช้กฎหมายต่อนายทุนอย่างเข้มงวด

2. ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติงานในพื้นที่

2.1 หน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ควรมีจุดเน้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างเครือข่าย การให้ประชาชนได้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับ จากการไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ โดยให้มีผู้นำชุมชนและประชาคมของชุมชนเป็นกลไกสำคัญ ในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อกำทำกิน ของประชาชนจังหวัด กาญจนบุรี และประชาชนในเขตป่าสงวนแห่งชาติอื่น ๆ

2.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ควรมีบทบาทในการโน้มน้าว ชักนำ จูงใจให้ผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อกำทำกิน ให้ทำเพื่อชุมชนและสังคม มากกว่าการเห็นแก่เงินจากนายทุนภายนอก โดยการใช้กฎหมายต่อนายทุนอย่างเข้มงวด

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

3.1 จากการศึกษาค้นคว้าในช่วงแรกที่ใช้กระบวนการศึกษาเชิงคุณภาพ การลง ศึกษาสภาพที่เป็นจริงเพื่อให้เห็นกระบวนการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตั้งแต่การเริ่มบุกรุก ป่าสงวนแห่งชาติ ใช้ชีวิตที่ขณะบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน การดำเนินการทางศาลเมื่อโดนคดีบุกรุก พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตลอดจนการศึกษาคุณลักษณะต่าง ๆ ทั้งโดยการสังเกตและการ สัมภาษณ์เจ้าตัวและบุคคลต่างๆ ที่อยู่ใกล้ชิด เพื่อนำมาสร้างองค์ความรู้ที่จะนำมาสู่การสร้าง สมมติฐานเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อกำทำกิน ของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี จนผู้วิจัยได้ตัวแปรอิสระที่คาดว่าจะเป็นตัว แปรที่ส่งผลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) จำนวน 400 คน เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ก็พบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพล ต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั้น มีทั้งสิ้น 4 ตัว แปร จากทั้งหมด 25 ตัวแปรที่นำมาศึกษา โดยในตัวแปรที่พบว่ามีนัยสำคัญทางสถิตินั้น เป็น ตัวแปรที่ได้มาโดยการศึกษาเจาะลึกในเชิงคุณภาพ คือ การสนับสนุนจากหน่วยงานหรือ บุคคลภายนอก ซึ่งทำให้ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าการลงเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ น่าจะทำให้ได้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อการสร้างสมมติฐานเชิงทฤษฎีมากยิ่งขึ้น และอาจได้ตัวแปรที่คาดว่าจะมี อิทธิพลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตัวใหม่ ๆ ที่ผู้วิจัยคาดไม่ถึงเพิ่มขึ้นอีก แม้ว่า

จะต้องใช้เวลา และค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นอีกหลายเท่า แต่จะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการที่คุ้มค่า

3.2 การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาอยู่ในกระแสวิกฤตด้านธรรมชาติ จากผลพวงการตัดไม้ทำลายป่า การมีข่าวใหญ่ของสึนามิในประเทศญี่ปุ่น ทำให้ตัวแบบที่นำมาใช้กับประชาชนมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และยังสนับสนุนกลไกด้านเครือข่ายชุมชน และสัญญาประชาคมให้มีอิทธิพลต่อการแก้ไขปัญหา การบูรณกรรพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อการทำกินของประชาชนจังหวัดกาญจนบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY